

Seznam příloh

Rozhovor Liliya, 23

Já: Popiš svými vlastními slovy co nejpodrobněji, jak probíhalo tvé biřmování:

Biřmování předcházela příprava. Chodili jsme asi rok do kostela, kde byl náš farář. Scházeli jsme se asi každé tejdny jednou, v šest nebo v sedm. Sedli jsme si a on probíral obecné věci o víře. Třeba desatero božích přikázání – jak to bereme my, jak se vše mění v průběhu generací. Potom jsme probírali taky témata, který jsou obvykle tabu, jako je třeba homosexualita a tak podobně. On nám říkal jeho vlastní názory, jak se staví například k sexualitě. To bylo dobrý, protože nás tam bylo asi tak osm, byli jsme všichni hrozně mladí a měli jsme na něj podobný otázky. A on byl takový, že se nebál odpovídat.

Jinak nás to připravovalo na to, abychom jakoby vůbec věděli, co to biřmování je, takže nám vždycky na začátku objasnil, co to vůbec je za akt. Takže nám každou hodinu říkal, že si musíme být jistí, že to chceme udělat, abychom doopravdy věděli, do čeho jdeme. Protože je to stvrzení víry, když už je člověk dospělej. Když jdeš ke křestu a jsi malý dítě, tak si to určitě nevybereš, to udělají rodiče. Ale tohle je první a jediná možnost, kdy si to můžeš vybrat sám.

Šla jsem k biřmování někdy po Velikonocích společně s asi šesti lidma. Byla to normální mše svatá, ale bylo v ní zahrnuto tady to biřmování. To znamená, že když byl úvod té mše svaté, tak jsme šli všichni v úvodu za farářem. Byli jsme slušně oblečení, měla jsem hezké šaty, kluci měli kvádra, a potom po evangeliu kněz řekl, aby biřmovanci předstoupili k oltáři. Tak jsme přistoupili a on se nás ptal, jestli souhlasíme s tím, co děláme, jestli jsme si jistí a jestli jsme nezměnili názor. Takže jsme všichni řekli ano. Celej kostel řekl ano. A potom se ptal kmotrů, jestli si uvědomují svou zodpovědnost, musí se totiž za své biřmovance modlit. Kmotrou byla moje sestra. Ptali se mě taky na moje biřmovací jméno, a proč jsem si ho vybrala. Moje jméno je Laura. Byla to dívka, která pomáhala znásilněným ženám a dětem. Nakonec byla sama umučena a blahořečena. Mně jsou děti blízky a tematika žen taky, tak proto jsem si vybrala právě ji.

Musím říct, že to biřmování pro mě mělo velkej význam, protože jsem si konečně mohla vybrat, jestli chci být tou správnou opravdovou právoplatnou křesťanskou. Předtím to za mě vybrali rodiče, takže musím říct, že to pro mě byla jedna z nejdůležitějších věcí v životě, která mě samotné dala vědomí toho, že jsem křesťanka a zvolila jsme si to sama, nikdo mě k tomu nenutil. Když jsem dospěla, tak jsem si sama potvrdila tu cestu, ke které mě dřív vedli rodiče. Takže mě to posunulo dál a cítila jsem se dospěleji.

Ale pokud jde o otázku víry, tak upřímně nemůžu říct, že by se pro mě něco změnilo. Protože tou křesťankou jsem v duši byla i předtím a tohle bylo jen takový stvrzení. Změnilo se jen to, že teď už vím, že to bylo jen moje rozhodnutí, ale co se týče víry, nezměnilo se pro mě nic

Rozhovor Jitka, 21

Já: Popiš svými vlastními slovy co nejpodrobněji, jak probíhalo tvé biřmování:

Já jsem byla biřmovaná ve 14 letech a rozhodla jsem se pro to sama. Rodiče mi do toho vůbec nepovídali, což považuju za nejdůležitější věc na celým tom biřmování. Protože ostatní obřady, jako třeba křest nebo svatý přijímání vždycky nějak zařídili rodiče. A potom teda přišlo biřmování, na který jsem se já sama přihlásila, protože jsem chtěla mít vše jakoby kompletní, přece jen jde o rituál duchovní dospělosti, takže jsem na něj jít chtěla. Tomu předcházela příprava, která probíhala rok, a tam jsme se učili o církvi, jejích zvyklostech a třeba co je její zásadní problém.

Samotný biřmování bylo teda po roce, a tam arcibiskup obcházel a dělal nám všem na čele křížek. Bylo nás tam hrozně moc, asi osmdesát, protože se u nás konalo biřmování po hodně dlouhé době. Takže byla to spíš taková rychlovka, samotnej ten obřad nebyl něco extra zásadního, všechno to důležitý přišlo až potom. Ani kmotru jsem moc neřešila, mělo by se to vybírat trošku líp, ale já moc nevěděla koho.

Od té doby jsem si totiž začala uvědomovat, že když jsem věřící, tak mám tady na světě jakoby nějaký poslání. Když jsem teda pokřtěná a už i biřmovaná, tak mám v církvi

nějaký úkol, a tím je to, že můžu lidem vysvětlit, co je dobrý a špatný, a že tu víru můžu dál šířit.

Dřív jsem byla nejistá v tom, jestli mám říkat spolužákům, že chodím do kostela, nikdy jsem o tom moc nechtěla mluvit. Ale biřmování mi dalo jakousi jistotu a díky tomu jsem ze za to přestala stydět a došlo mi, že je jenom dobře, když o tom budu mluvit. Mám od té doby mnohem lepší pocit a fakt mě to posunulo dál. Hlavní na tom všem je, že jsem se rozhodla sama a věděla jsem, co dělám a proč.

Rozhovor Samuel, 21

Já: Popiš svými vlastními slovy co nejpodrobněji, jak probíhalo tvé biřmování:

Já jsem se vlastně přihlásil na biřmování před čtyřmi roky, takže mi bylo nějakých sedmnáct. Víím, že předtím jsem o tom nijak zvlášť nepřemýšlel, ale tehdy to bylo hlavně z toho důvodu, že to byl myslím nějaký vyhlášený rok biřmování. U nás na vesnici se to biřmování nedělalo každý rok a zrovna ten rok se to otevřelo a byla možnost k tomu jít. Šli jsme vlastně já, ségra a ještě další dvě kamarádky, řekli jsme si, že do toho půjdem a společně se přihlásíme. Ale vlastně jsme jen tak využili situace, v podstatě jsme o tom moc nepřemýšleli.

Vím, že ta příprava byla docela dlouhá, myslím, že půl roku a zrovna náš pan farář byl na to dost pečlivě. Ale pravdou je, že si z té přípravy skoro vůbec nic nepamatuju, bylo to jednou týdně večer, to víím. Na začátku jsme rozebírali vyznání víry a ptal se nás na různé otázky. Samotnej obřad proběhl v květnu a byli jsme tam teda jen my čtyři, bylo to na vesnici, takže to nebylo nijak velký, normálně při nedělní bohoslužbě, byla tam rodinná atmosféra.

Když tak o tom teď přemýšlím, tak si říkám, že mě možná trochu mrzí, že tenkrát jsme se jen tak chopili příležitosti a nepřemýšleli o tom. Kdybych to měl brát z hlediska vnitřní připravenosti, tak mi to tenkrát přišlo hrozně brzo, že bych třeba šel až teď. Ale myslím si, že ve výsledku to vůbec nevádí, že to o tom až tak není, že naopak když člověk to biřmování přijímá, tak absolutně nemusí rozumět všemu. Vlastně tím spíš asi vyjadřuješ,

že tomu chceš rozumět a prostě že chceš zvolit tuhle cestu. I když si v té době asi úplně neuvědomuješ, co to vlastně znamená. Dá se i říct, že doopravdy není člověk připravený asi nikdy. Prostě se ta situace naskytla a rozhodně to neberu jako nějaký špatný krok. Vzpomínám na to rád, i když teda z příprav si toho fakt moc nepamatuju. Přijde mi, že ten obřad sám neznamena až tak moc, spíš až teď, když na to vzpomínám, tak vidím, co se třeba změnilo.

Já: Bylo by možné nějak přiblížit, co se ve tvém životě po biřmování změnilo?

Od té doby jsem se třeba začal víc ptát, víc tak nějak pátrat, hledat a víc se zajímat o víru. Je pravda, že to biřmování je pro to docela dobrým krokem. Byl jsem takovej jistější a cítil jsem se dospělejší. Určitě mě to posunulo, ale nemůžu říct, že bych si to uvědomil tenkrát, to ne.

Rozhovor Nathanael, 19

Já: Popiš svými slovy co nejpodrobněji, jak probíhal tvůj obřad bar micva:

Připravoval jsem se na bar micva asi tak rok dopředu. Nejdřív mě učil požehnání před čtením Tóry a tu svou část jsem teda musel umět nazpaměť. Bylo to celkem těžký, ale pořad ne tak moc, jak třeba učení haftary. Nebylo ani tak náročný si to zapamatovat, ale spíš se naučit, jak to správně vyslovovat a hlavně v tom textu jsou znaménka, který určují melodii toho textu, to bylo pro mě asi ze všeho nejtěžší.

Bylo mi teda třináct v té době, nepřipadal jsem si ještě úplně dospěle, ale už tenkrát jsem věděl, že je to velká událost, hlavně teda pro celou mou rodinu.

Učil jsem se taky, jak oblíkat modlitební řemínky a změnou po bar micva bylo hlavně to, že od té doby si je při ranních modlitbách musím oblíkat pořad. Beru to ale jako příjemnou

povinnost, cítím se pak tak nějak líp, že už fakt patřím do naší komunity. A už se s nima nemodlí jen táta, ale můžu i já.

Další změna, kterou mi ten obřad přinesl, tak bylo to, že už jsem počítanej do minjanu, z toho měl radost hlavně táta a ostatní dospělí muži, že se k nim už můžu přidávat.

Vzpomínám si na ten večer, když jsem slavil třináctý narozeniny, takže to vlastně bylo těsně před bar micva. Byla to taková velká sešlost, šli jsme s našima na jídlo a pozvali jsme i kamarády. Tam jsem si mohl trochu vyzkoušet, jaký to pak bude mluvit před lidma a číst Tóru, takže jsem mluvil o tom svém oddílu Tóry, kterej jsem měl při bar micva číst. Taky jsem tehdy dostal nějaký dárky, takže to byla hezká oslava a měl jsem radost hlavně z toho, že mě všichni chválili a asi se jim to moje povídání líbilo.

Další sobotu už teda proběhl skutečnej obřad. Bylo to, řekl bych, velkolepý, protože tam byla spousta lidí a byl to pro mě velkej zážitek. Cítil jsem se hrozně důležitě, když jsem četl haftaru. Byl jsem teda trochu nervózní, ale všechno se povedlo, moje rodina byla se mnou nejspíš spokojená.

Nejdůležitější pro mě byla asi ta rodina, naši mě odjakživa vedli k dodržování všech tradic a já jsem byl za to rád. Bylo to tak nějak jasné, že budu mít bar micva, ale zase nedá se říct, že bych to dělal jen kvůli rodičům, chtěl jsem to sám.

Popravdě jsem asi nečekal, že se budu cítit tak poctěně, nebo jak to říct. Byl to silnej zážitek, pamatuju si to, jako by se to stalo včera.

Já: Cítil ses dospěleji?

Jo, rozhodně jo. Teda nevím, jestli přímo dospěleji, byl jsem pořád dítě, ale už tehdy jsem si řekl, že bych se měl začít chovat trochu vážněji, že se to už ode mě očekává. Když to tak shrnu, jsem za to hrozně rád, ne každej si tím rituálem prošel a je to podle mě škoda.

Rozhovor Adam, 18

Já: Popiš svými slovy co nejpodrobněji, jak probíhal bar micva:

Tak ta moje příprava probíhala asi rok a půl. K rabínovi jsem chodil jednou týdně na učení, jak se co má zpívat, co přesně budu říkat, kdy co dělat a jaký požehnání budu nad čím říkat. Ale nakonec po tom všem se zjistilo, že vůbec nic, ale jako vůbec nic z toho, co mě pak rabín učil, nebudu potřebovat. Po roce a půl asi. Zjistil jsem to tak, že se mě táta ptal, co tam dělám a co se učím. Protože tehdy táta ještě nebyl tak nábožensky založený jako dnes. Protože táta je dneska sám rabín, tak bych jinak chodil k němu, on se rozhodl vzít něco do vlastních rukou a dělat všechno sám. Teď by to teda vypadalo úplně jinak.

Takže pan rabín mě naučil spoustu věcí, spoustu zpěvů, který ale upřímně bohužel k ničemu nebyly. To není nic proti němu, to on nevěděl, že dělá, akorát mě učil špatný úseky a pro špatnou komunitu, špatnej směr. Já jako rodina jsme konzervativní, táta je teď ortodoxnější teda. Pan rabín mě učil to ortodoxní, to jsem úplně nepotřeboval. Učil jsem se taky navlíkat modlitební řemínky, ty se navlíkají teda při modlitbě ráno a večer, prostě kdy člověk může. Já ale nejsem ortodoxní, navlíkám si je jen, když se děje něco opravdu důležitýho.

Do bar micva tehdy zbývalo asi tři měsíce, tak se našel další rabín. Chodil jsem měsíc k němu. To bylo fajn, učil mě číst nějakou parašu, úsek Tóry na tento týden. Ale zase se nakonec ukázalo, že mě učí něco špatnýho, něco jinýho. Takže jsme šli zase k jinému, tentokrát k rabínovi z Izraele. Byl strašně milej, strašně hodnej a vstřícněj, byla s ním fakt radost se učit. A to já neříkám často. Tak mě naučil prakticky všechno, co jsem měl vědět. Naučil mě, jak číst. Četl jsem to s fonetickým přepisem, já totiž hebrejsky neumím plynule, a bylo by to trapný.

Hned potom jsme měli ten obřad. Tam jsem si na sebe poprvé vzal kravatu, měl jsem z toho hroznou radost. Nakonec to dopadlo úplně jinak, než jsem čekal. Já jsem četl jeden úsek, dalších šest lidí četlo další část té paraše. Třeba můj táta, můj kmotr, návštěva z Izraele a všichni mozní. A tím to prakticky skončilo, já jsem řekl to požehnání nad vydáváním Tóry. Nebylo to přesně tak, jak jsem si představoval, bylo to pro mě trochu improvizace, ostatní celkem věděli, co dělají, a já dělал spíš to, co mi řekli. Ale myslím si, že to dopadlo poměrně dobře.

Poté se šlo slavit. Je to hrozně důležitý pro toho člověka jako takovýho, takže tam byla spousta lidí. Půlka rodiny z Izraele z tátovy strany, spousta lidí z Čech, kteří třeba nejsou židi, taky pár lidí ze školy jsem pozval. Pak se šlo na večeři.

Já: Takže myslíš, že obřad byl pro tebe důležitý a něco se pak v tvém životě změnilo?

V tu chvíli to bylo pro mě moc důležitý, protože jsem vychovávaný k tomu, hlásit se k židovský identitě. Jsem s tím spokojenej, jsem pyšnej, a i když si to neberu tak nějak k srdci, že bych se podle toho choval celý den jako ortodoxní člověk, tak určitě se tak snažím aspoň přemýšlet. Co je správný, nejen z toho lidskýho hlediska, ale i z toho vyššího.

Do těch třinácti let před bar micva jsem si říkal, že třeba tohle ještě nemusím, tohle ještě není povinný, je to jen na zkoušku a ještě oficiálně nemám všechny ty povinnosti. I když ani teď doopravdy nemusím, tak se o to ale snažím.

Rozhovor Eva, 25

Já: Popiš svými slovy co nejpodrobněji, jak probíhala tvá bat micva:

Já jsem se narodila v devadesátým roce, takže tady moc obřadů nebylo. Já byla vlastně první po dlouhé době, co měla obřad bat micva. Bylo to pro mě hrozně důležitý, ale nejdřív řeknu celej ten příběh. Můj případ je takovej dost specifickej, protože můj obřad probíhal úplně jinak než jiný bat micva.

Já jsem si tenkrát prostě řekla, že chci být bat micva, což je vlastně dcera skutku. Jenže všichni mi říkali, že když jsi holka, tak se to dělá jen ve dvanácti a že vlastně jen jdeš, řeknou tvoje jméno nahlas a to je všechno. Já jsem byla hrozně našťavaná, hrozně mi vadilo, že kluci jdou číst k Tóře a holky nic, jen se řekne jejich jméno, občas teda mívaj i takovej proslov. Já jsem řekla, že tohle prostě nechci. Odpolední škola začala dělat přípravný kurzy pro kluky a holky na bar a bat micvu. První, kteří tam byli, to byli moji kamarádi, dva kluci, a já jsem si říkala, jak je to hezký a dojemný a smysluplný, že se tak

připravovali a učili. No a někdo se mě zeptal, jestli bych nechtěla taky. Tak jsem řekla, že jo, a že půjdu s jedním kamarádem, v té době mi bylo šestnáct. Příprava byla o čtení Tóry, což bylo hrozně fajn. Z odpolední školy jsme už uměli nějaký písmeňka přečíst, ale v Tóře se to čte jinak a hlavně musíme ten text pochopit a pak o něm něco říkat.

My jsme si vybrali datum, bylo to na chanuku a pak jsme nevěděli, jakou synagogu si vybrat, aby pro nás měla smysl. Už nevím, koho to napadlo, ale někdo z nás nakonec řekl, že bysme to mohli udělat v synagoze v Terezíně. Tam se totiž po válce objevilo sedm ukryvaných synagog a ta jedna je otevřená pořád. Bylo to dost důležitý místo, lidé tam za války vyznávali svou víru a myslím, že část jeho i mé rodiny byla do Terezína poslaná. Takže tím to bylo hrozně symbolický. Šlo o to, že jsme mladí, stojíme tady a chceme něco dělat. Zároveň respektujeme a uctíváme tradici našich předků. Tento náš výběr synagogy byl hrozně netradiční, od války tam nikdo neměl ani bar ani bat micvu.

Udělali jsme pozvánky a měli jsme autobus z Prahy plnej lidí, bylo jich tam asi padesát a bylo to hrozně hezký, to místo tomu dodalo určitej smysl a tím, že jsme tam zapalovali chanukový světla a četli z Tóry, to samozřejmě lidi zasáhlo.

Díky výchově, otevřenosti mých rodičů, odpolední škole a pak vyvrcholení tímto vším jsem si uvědomila, že já mám vlastně sílu něco změnit a dělat. Potom jsem začala být mnohem víc aktivní, jela jsem na školení, ať můžu dělat s dětma. Byla jsem ve vedení různých židovských náboženských spolků a fakt jsem se do toho zamilovala. Pak jsem odjela na rok do Švédska studovat židovské texty a v té době jsem už organizovala spoustu věcí.

Hlavní věc, co se po tom rituálu bat micva stala, bylo zrušení té odpolední školy asi půl roku po tom mým rituálu. Byli tam nějaký problémy, málo dětí a tak dál. No a nám se tu školu podařilo před pár měsíci znovu otevřít. Máme tam děti dětí těch původních zakladatelů a zakladatelek. Takže pro mě to má fakt velkou symboliku a je to pro mě důležitý. Ne vždycky je ale v malých komunitách možnost tu důležitost vyjádřit a spojit se s tím, co každému vyhovuje. To se teď snažím nabízet těm dalším generacím.

Tohle je vlastně konzervativní směr judaismu, u obřadu jsem četla z Tóry i já, což obvykle holky nedělají. Je to taková moderní ortodoxie podle mě a je to o tom, že žena má stejnou váhu a stejný postavení jako muž a tyto hodnoty jsou pro mě důležitý. Neumím si představit, že by u toho obřadu můj kamarád četl a já bych seděla někde v koutu. Tehdy

to byla jedna z prvních možností, pak to myslím udělaly ještě další dvě holky, ale fakt to není obvyklý. Já jsem na bat micva už hrozně dlouho nebyla, hlavně teda proto, že se na ně skoro vůbec nezve, zve se jenom na bar micva.

Rozhovor Marie, 18

Já: Popiš svými slovy co nejpodrobněji, jak probíhala tvá bat micva:

Jelikož mám židovský předky jen z tátovy strany, tak jsem podle halachy vlastně jen poloviční židovka, takže jsem nejdřív musela projít dlouhým procesem. Musela jsem jít na zasedání rabinů, ti s tebou dělají různé rozhovory a potom uznají, jestli tě do té komunity přijmou a uznají halachickou židovkou. Na to jsem se připravovala asi rok, musela jsem se učit všechny základní informace jako svátky a tradice. Pak mě teda uznali židovkou, že ten důvod, kterej mám, je pádnej. Nakonec jsem teda ještě musela jít do mikve, což je taková náboženská koupel rituální před bohem. Tam se musíš nahá ponořit a říct modlitby, abych byla rituálně čistá.

Takže tím pádem jsem už problém s halachou neměla. Když chceš mít bat micvu, tak právě musíš být halachickým židem správně.

Potom jsem se teda začala připravovat na bat micvu, měla jsem vlastního učitele z naší komunity. Scházeli jsme se a probírali, jak vypadají všechny bohuslužby. Musela jsem se teda naučit tyhle tradice a pravidla. Pak jsem se musela naučit číst hebrejsky. Na škole se hebrejsky sice učím, ale potom při té bat micvě se čte z Tóry, a to je biblická hebrejšťina, takže to je mnohem těžší, liší se to.

Tak jsem se to musela začít učit, abych pak zvládla přečíst ten úryvek, kterej byl předurčen na tu moji bat micvu. Ta bat micva je vlastně něco jako přijetí té osoby do komunity a je to důležitý v tom, že seš jakoby poprvé přivolána k té Tóře a můžeš z ní číst, takže to je hodně důležitý moment.

Měla jsem teda studovat ten svůj oddíl a zamyslet se nad ním a říct, co pro mě znamená a najít v tom důležitý moment. Měla jsem si k tomu připravit drašu, což je vlastně takovej výklad nebo můj pohled na ten příběh.

No a vlastně jsem se pak musela učit všechny kroky, co se dějou u bat micvy, naučit se všechny požehnání před čtením z Tóru, u jeho čtení a tak. Taky se u toho bere talit, to je takovej šál, je to něco jako krytí, protože Tóra je posvátný text. Mě bylo vlastně šestnáct v té době, správně to v židovství dělají dívky ve dvanácti, ale ve dvanácti jsem ani nebyla rozhodnutá o tom, že chci být Židovka, takže o tom jsme se s tátou nebavili.

Ale jsem za to mnohem radši, protože jsem si k tomu mohla dojít sama, sama za sebe jsem se rozhodla, takže nešlo jen o učení nějakých těch tradic, ale hlavně o můj vlastní pocit a poznávání toho náboženství. Takže jakoby mně to nevadí, že jsem to měla až takhle později.

Podle ortodoxních nebo těch tradičních odvětví judaismu nemají ženy povoleno číst z Tóry, ani seděli v synagoze s muži. Ale my jsme reformní komunita, takže my tyhle věci nemáme a právě i ženy u nás můžou číst. Myslím, že to je jediný rozdíl v těch bat micvách mezi reformníma a ortodoxníma.

A jinak samotná ta bat micva, to bylo hezký, protože celá komunita o tom věděla a je to hlavně o tom, že tě pak přijmou mezi sebe, že jsem už jakože dospěla v tý věře. Takže tam byli moji přátelé a rodina a bylo tam docela plno, tak jsem byla ráda, že ti lidi přišli a podpořili mě.

Tam mě vyvolali mým hebrejským jménem, ukázali na místě ty Tóry, kde mám zrovna číst, a to musím pomocí toho talitu, toho šátku políbit a sroluju ten svitek. Řeknu požehnání před čtením a normálně se pak jakoby zpívají ty čtyři verše, ale já neumím zpívat, tak jsem to jen četla v hebrejštině, a pak se ten úryvek čte i v češtině. Potom jsem měla tu drašu, to povídání.

Nejdojemnější moment z toho všeho bylo, když můj táta měl požehnání jako za dceru, bylo to prostě něco pro rodiče. A to bylo asi poprvý, co jsem svého tátu viděla brečet dojetím, takže to byl hrozně silnej zážitek.

Já: Takže myslíš, že se potom v tvém životě něco změnilo?

Jakože ten první moment asi ne, já jsem byla nejdřív ráda, že to mám za sebou. Byla jsem totiž hrozně nervózní a celý rok jsem se na to učila, takže ta příprava byla náročná, ale teďka zpětně, když jsem se nad tím zamýšlela, tak jsem si asi uvědomila, že teď vidím, jak mě ta komunita přijala. Ti lidi mě berou trochu jinak, mám pocit, že jsem je víc poznala a cítím se v té společnosti líp. Už i přebírám nějaký další zodpovědnosti, který tam ti lidi mají, že teďka jsem dostala za úkol si připravit ještě nějakou další drašu.

Je to zajímavý, člověk má pak pocit, že má nějaký místo a že kdykoli se děje něco špatného, tak může za někým jít. To mě pak právě utvrdilo v tom, že jsem se rozhodla správně pro tuhle víru a víc mě to tak nějak nakoplo. Snažím se chodit častěji do synagogy, slavit ty svátky a celkově se o židovství ještě víc zajímat.